

טוסקה מתה באור

יוסי שריד 30.03.2012

מדוע תרצה אשה יהודייה, ניצולת שואה, ישראלית מקרית חיים, בת 96, להיקבר בבית העלמין הנוצרי בחיפה. גם למותה היא ביקשה לתת משמעות.

היא נולדה וגדלה בלבוב - לפניים בפולניה, לימים באוקראינה. למדה מוסיקה בקונסרבטוריון, ופילולוגיה גרמנית באוניברסיטה. גם הוא למד אתה, וגם החותנת שלי, פניה ורבין לבית טאובה, היתה חברתה לספסל בגימנסיה. פניה עלתה לארץ לפני המלחמה, החברה נשארה ונלכדה. משפחתה נרצחה, רק היא, אנטוניה גרובר, שרדה. אנטוניה, שהכרתי אותה כטוסקה, חייבת את חייה לגוי אוקראיני - אז בן 24 - ששמו נסטור זנון סניאדנקו - מה יותר אוקראיני מזה. כשהנאצים הגיעו ללבוב וסגרו על היהודים בגטו, היה נסטור מסתנן ומביא אוכל. עד שעמד הגטו בפני חיסול, ואז לקח נסטור את טוסקה וחברים יהודים נוספים, והחביא אותם שנתיים בדירתו בת חדר. אפילו הוריו לא ידעו, וכשהתארחו מעת לעת - הארון היה למסתור. הכלבים הגרמנים היו יותר מסוכנים, הם אולפו לרחרח אנשים שמתחבאים.

טוסקה ונסטור - סטודנטים לשעבר ועכשיו נאהבים - נישאו לאחר המלחמה, ויחד עשו את דרכם למחנה העקורים ברזנהיים, בוואריה. ב-1947 נולד בנם יחידם, פרדי, וכעבור שנה עלו ארצה. פרדי הוא פרדי גרובר, השם הזה נשמע לכם מוכר: הכתבות שלו בערוץ 1 על נופי אנוש וטבע הן עדיין הדבר הכי טוב שהערוץ הזה מציע.

"גרובר" - זה שם משפחתם, כי נסטור זנון סניאדנקו השיל מעליו את שמו האוקראיני, וקיבל על עצמו את שם הנעורים של אשתו. מכאן ולהבא קוראים לו יוסף, גרובר יוסף. את שמו החליף אך בזהותו החזיק, למרות שהיה בכלל אתיאיסט. הוא נשאר איש נוצרי בישראל, פקיד בחברת "פז". אלמלא היגר לכאן, בוודאי היה פרופסור לפילולוגיה במקום אחר.

יוסף מת לפני 33 שנים, האח דניאל רופאיזן ספד לו. רק לפני שש שנים קיבל את התעודה מיד ושם: "על יסוד עדויות שהובאו לפניה החליטה הוועדה לתת כבוד לנסטור זנון סניאדנקו גרובר, על אשר בשנות השואה באירופה שם נפשו בכפו להצלת יהודים נרדפים, ולהעניק לו את המדליה לחסידי אומות העולם". טוסקה האריכה ימים, לימדה מוסיקה בקונסרבטוריון של חיפה ובשפרעם. קנתה פסנתר על חשבונה, נסעה בשני אוטובוסים, כדי ללמד תלמידים ערבים: "כשהייתי חלשה", אמרה, "מישהו נחלץ לחזק אותי. עכשיו, כשאני חזקה, גם לי יש מחויבות".

לקראת הסוף טוסקה התעוורה. היא לא רצתה למות עיוורת, ושיכנעה את הרופאים להסיר את הקטרקט על אף גילה. לפני חודש הוסרו התחבושות ועיניה אורו. מהחלון השקיפה על הים ועל הפרחים במרפסת. לפרדי היא אמרה - "רזית, בני, וגם הצווארון שלך מקומט". וכל חברותיה לקומה השלישית בבית האבות והאמהות - שמחו ובכו.

לפני שבועיים מתה, פיקחת, משאירה את הכתובת על מצבתה: "אנטוניה גרובר, ניצלה בשואה על ידי נסטור סניאדנקו, חסיד אומות עולם". לבקשתה, נטמנה בבית הקברות של הכנסייה הקתולית בחיפה, לידו. 12 אנשים ליוו אותה, גם הכומר עבדו ונזירה היו שם. לא נישאו תפילות. "הוא הלך אחרי בחיי, ואני הולכת אחריו במותי", הסבירה את משאלתה האחרונה.

מה יפית טוסקה, מה יפית נסטור, כמה יפים הם בני האדם, כשאנשי פוליטיקה ודת לא מצליחים להפריד ביניהם, בחייהם ובמותם.

פרטים נוספים:

בשנת 1936 למדה אנטוניה גרובר באוניברסיטה בעיר לבוב והתיידדה עם קבוצת סטודנטים אוקראינים, ביניהם נסטור סניאדאנקו. אנטוניה ונסטור שמרו על קשרי חברות גם אחרי כיבוש העיר לבוב ב-30 ביוני 1941.

נסטור המשיך לבקר בבית משפחת גרובר, למרות האווירה העוינת ששררה בעיר כלפי היהודים. לאחר רצח אב המשפחה, שמעון גרובר, שמר נסטור על בני המשפחה מפני פורעים בעיר. הוא העביר מידע ומזון לאנטוניה, לאמה בלנקה, לאחים יוסף ומרסל ואף לסבתא שהתגוררה בבית אחר. נסטור המשיך לבקר אותם ולדאוג לצורכיהם גם לאחר שעברו בני המשפחה לגטו בלבוב.

לאחר האקציה באוגוסט 1942 שבה נספו אלפי יהודים, נמלטה אנטוניה מהמפעל הגרמני שעבדה בו, והגיעה לדירתו של נסטור בבית דירות בשכונה פולנית מכובדת בלבוב.

נסטור קיבל את אנטוניה בשמחה ושכנע את בת דודתו שגרה עמו בדירה לקבל את האורחת.

על-אף הסיכון שבדבר נשארה אנטוניה בדירתו של נסטור והסתתרה מאחורי מזון גדול בכל פעם שנשמע צלצול הפעמון בדלת. נסטור אף הסכים להסתיר בביתו זמנית עוד צעירה יהודיה, חברה של אנטוניה, ודאג למצוא בעבורה מקום מסתור חלופי. בהמשך גילתה אנטוניה שנסטור, שעבד במשרד ממשלתי שעסק בחלוקת מזון, סיפק מזון גם למשפחה פולנית שהחביאה אצלה ילדה יהודיה.

ביולי 1944 שוחררה לבוב בידי הצבא האדום ובשנת 1945 נישאו נסטור ואנטוניה. כעבור שנה עזבו בני הזוג את אוקראינה הסובייטית בדרכם לארץ ישראל. במחנה עקורים בגרמניה שינה נסטור את שמו ליוסף גרובר, ושם גם נולד בנם פרד. משפחת גרובר השתקעה בקריית חיים. ב 1979 הלך יוסף גרובר לעולמו.

ב-6 בנובמבר 2005, החליטה הוועדה לציון חסידי אומות העולם, להעניק לנסטור סניאדאנקו- גרובר את התואר של חסיד אומות העולם. ב 18 ליולי 2005, הוענק אות חסיד אומות העולם לאנטוניה גרובר, שקיבלה את האות בשם בעלה שהצילה בזמן המלחמה.